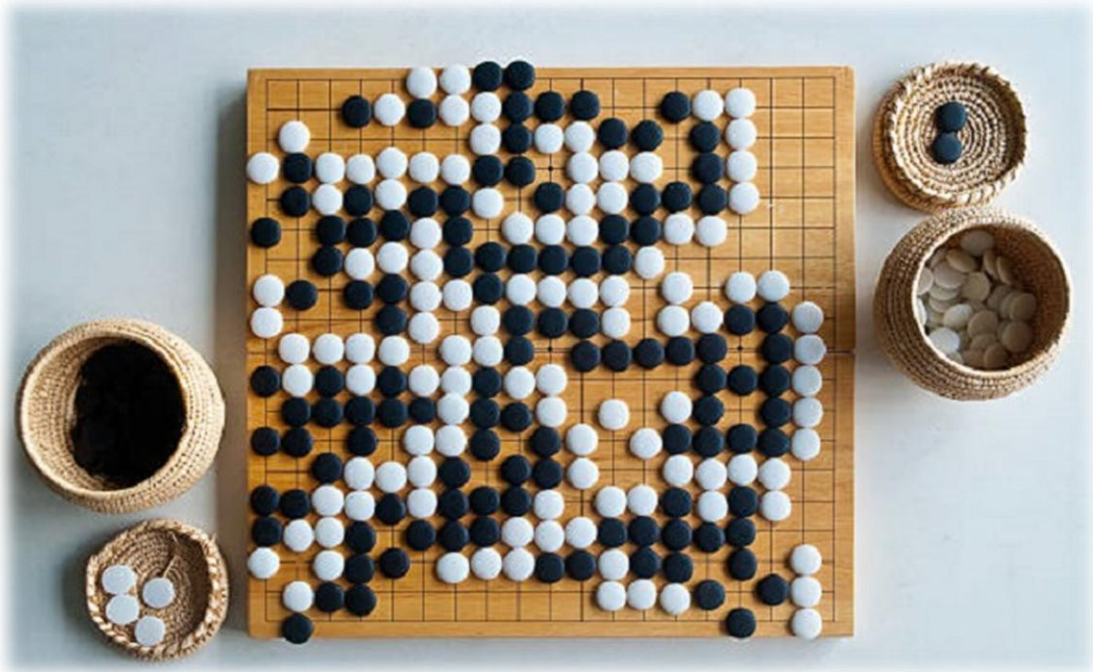

Στρατηγικός Ρεαλισμός και Θεωρία Παιγνίων: Το έργο του Thomas Schelling.

Γράφει ο Μάριος Νοβακόπουλος, διεθνολόγος

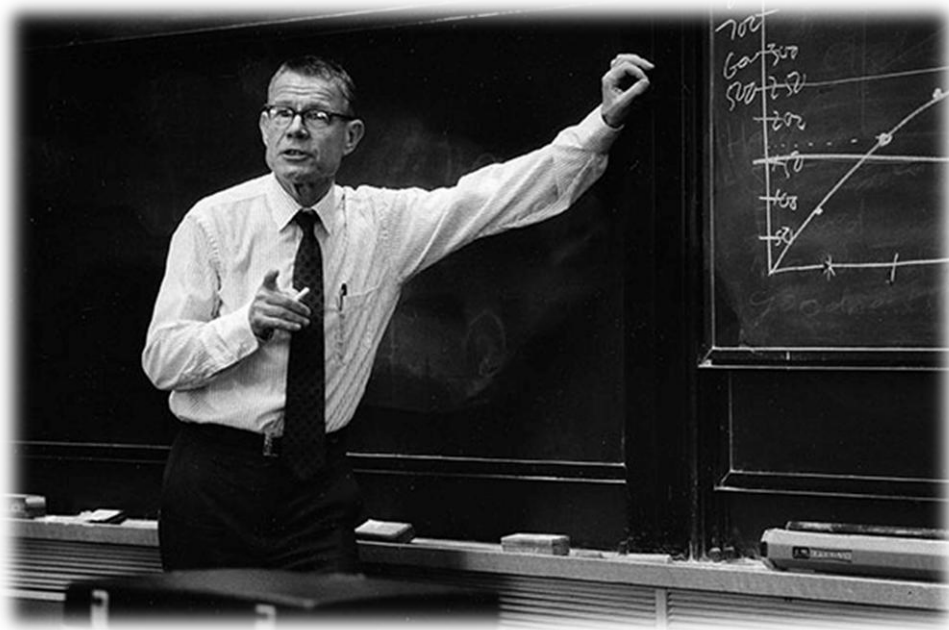
Η θεωρία των διεθνών σχέσεων αποτελεί, φυσικά, αναπόσπαστο κλάδο της πολιτικής και ως εκ τούτου την αφορούν όλα τα φιλοσοφικά ζητήματα και ερωτήματα της τελευταίας. Ως πράξη, η πολιτική συνδέεται στενά με την ηθική, την δεοντολογία, το πως πρέπει να είναι τα πράγματα και τι ενέργειες πρέπει να γίνουν προς αυτήν την κατεύθυνση. Από εκεί προκύπτουν οι διαφορές των ιδεολογιών, καθώς άλλη έχει για θεμέλιο λίθο την ελευθερία του ατόμου, άλλη την κοινωνική απελευθέρωση, άλλη την δύναμη του έθνους ή την εξ ίσου κατανομή των πόρων.

Όταν όμως το αξιακό πεδίο είναι σταθεροποιημένο και μονοπωλείται από μία ηγεμονική ιδέα, τότε η ηθική συζήτηση συχνά παραμερίζεται. Ο περί πολιτικής λόγος γίνεται τεχνικός, αφήνει δηλαδή πίσω το δεν πράξει και ασχολείται με την διαδικασία, την οποία προσπαθεί να προσδιορίσει με σαφήνεια, αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα. Ευνοείται εδώ μία νοοτροπία που βλέπει τις λύσεις στα προβλήματα με την μορφή αντικειμενικά «σωστών» ενεργειών, οι οποίες μπορούν να ευρεθούν με τρόπο αδιαμφισβήτητο,

Αυτή η τάση αναπτύχθηκε ιδιαιτέρως στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου τις δεκαετίες του 1950 και 1960 έλαβε χώρα η λεγόμενη «επα-

νάσταση του συμπεριφορισμού». Ο συμπεριφορισμός, μεθοδολογία θετικιστικής φύσεως, προσπαθούσε να αναλύσει την συμπεριφορά των ατόμων και των κρατών με τρόπο που δεν άφηνε περιθώριο στις αξίες, η ενασχόληση με τις οποίες θεωρήθηκε υποκειμενική άρα αντιεπιστημονική. Πιστεύοντας στην ενότητα όλων των επιστημών, οι συμπεριφοριστές θέλησαν να χρησιμοποιήσουν τις μεθόδους των θετικών για να βρουν την σωστή πολιτική με αξιώσεις αντικειμενικότητας. Η μελέτη της ιστορίας, της φιλοσοφίας και των νομικών, η κλασική δηλαδή και ανθρωπιστική παιδεία από όπου μελετάται η πολιτική, παραμερίστηκε χάριν της στατιστικής, των μαθηματικών και των οικονομικών. Οι συμπεριφοριστές ανέπτυξαν μοντέλα συμπεριφοράς, με τα οποία θέλησαν να βρουν την οριστική απάντηση για το πως δρουν οι πολιτικοί παράγοντες ή οι άνθρωποι γενικότερα (ανάλογα βεβαίως τον κλάδο).

Στα προηγούμενα άρθρα είδαμε οι θεωρητικοί της σχολής του Ρεαλισμού να απασχολούνται με την ανθρώπινη φύση, την διάκριση μεταξύ προσωπικής και κρατικής ηθικής, τις αξίες που πρέπει να επιδιώκει ένα κράτος (δικαιοσύνη, ασφάλεια, ειρήνη κ.α.), τις αρετές του ηγέτου. Η έλευση του συμπεριφορισμού θα άφηνε όλα αυτά στο περιθώριο, δημιουργώντας νέα ρεύματα που κυριάρχησαν στον ακαδημαϊκό και πολιτικό χώρο των ΗΠΑ, ουσιαστικά καθ' όλην την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Γεννιέται λοιπόν ο Στρατηγικός Ρεαλισμός, με πρωτεύοντα διανοητή τον Thomas Schelling.

Ο Thomas Schelling (1921-2016) ήταν οικονομολόγος, απόφοιτος του Πανεπιστημίου Berkley στην Καλιφόρνια και διδάκτωρ του Harvard. Εργάστηκε στην Αμερικανική κυβέρνηση μεταξύ 1948 και 1953, ενώ στη συνέχεια ακολούθησε ακαδημαϊκή καριέρα, αποκορύφωμα της οποίας ήταν η απονομή του Βραβείου Νόμπελ Οικονομικών το 2005. Ασχολήθηκε με πολλά θέματα όπως τον έλεγχο των εξοπλισμών, την πυρηνική στρατηγική, την κλιματική αλλαγή και τις φυλετικές σχέσεις. Εδώ θα μας απασχολήσει το βιβλίο του «Η στρατηγική της συγκρούσεως» (The strategy of conflict, 1960).

Ο Schelling προσπαθεί να εκθέσει τα νοητικά εργαλεία της στρατηγικής σκέψεως, ώστε ο ηγέτης να λάβει καλύτερες αποφάσεις, καθώς η εξωτερική πολιτική θεωρείται ως μία ορθολογική δραστηριότητα:

«Διπλωματία σημαίνει διαπραγμάτευση. Επιδιώκει αποτελέσματα που, ακόμα κι αν δεν είναι ιδανικά για κανένα από τα δύο μέρη, παραμένουν ωστόσο προτιμότερα από κάποιες εναλλακτικές λύσεις... Η διαπραγμάτευση μπορεί να είναι ευγενής ή επιθετική, να περιλαμβάνει απειλές αλλά και προσφορές, να σέβεται το status quo ή να απορρίπτει πλήρως τα δεδομένα και αν εικάζει έλλειψη εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέρη. Όμως... πρέπει παρ' όλα αυτά, να υπάρχει κάποιο κοινό συμφέρον έστω κι αν είναι η αποφυγή αμοιβαίας βλάβης, καθώς και η επίγνωση της ανάγκης να πειστεί η άλλη πλευρά να προτιμήσει μία αμοιβαία απόδεκτη λύση. Μια χώρα βέβαια με επαρκή στρατιωτική ισχύ μπορεί να μην έχει ανάγκη διαπραγμάτευσης.»

Η εύρεση της σωστής πολιτικής μπορεί, λέγει το Schelling, να γίνει με μαθηματικά μοντέλα όπως η θεωρία των παιγνίων. Η θεωρία των παιγνίων εξετάζει το πως οι άνθρωποι δρουν με βάση τα πιθανά οφέλη ή ζημίες, σε συνάρτηση με την συμπεριφορά άλλων ανθρώπων. Το απλούστερο και πλέον γνωστό μοντέλο είναι το «δίλημμα των φυλακισμένων»: δύο συνεργοί κρατούνται και ανακρίνονται ξεχωριστά ο ένας από τον άλλο με τις κατηγορίες ενός εγκλήματος. Αν δεν ομολογήσει κανείς θα λάβουν ελάχιστη ποινή, αν ομολογήσουν αμφότεροι μικρή, αν όμως ο ένας καταδώσει τον άλλον θα φύγει ελεύθερος ενώ ο συνεργός του θα φυλακιστεί για πολύ καιρό. Η θεωρία παιγνίων προσπαθεί να υπολογίσει λοιπόν ποια είναι η πιο πιθανή ή συμφέρουσα εκδοχή. Υπάρχουν πολλές μεταβλητές, π.χ. αν οι παίκτες έχουν κάποια σχέση ή δέσμευση μεταξύ τους ή ασχολούνται μόνο με το δικό τους συμφέρον, ποιος είναι

ο τελικός τους στόχος κ.α. Αν και οι ρίζες της φθάνουν ως τον 18ο αιώνα, με τη σύγχρονη μορφή της ως εργαλείο κυρίως των οικονομικών ανάγεται στον μαθηματικό John von Neuman, στην εργασία του «Επί της θεωρίας των παιγνίων στρατηγικής» (1928).

Ένας από τους παράγοντες στους οποίους δείχνει μεγάλη προσοχή ο Schelling είναι η απειλή, ειδικά εκείνη του πυρηνικού αφανισμού. Ένα μεγάλο μέρος των πολιτικών αποφάσεων συνιστά ή απειλές και εκβιασμοί προς τον ανταγωνιστή, ή αντίδραση και άμυνα απέναντι στις απειλές των άλλων. Εκεί έχει σημαντικό ρόλο η στρατιωτική ισχύς, η οποία μπορεί να πετύχει τον πολιτικό στόχο δια της βίας ή ακόμη καλύτερα, με τον εκβιασμό: ενώ η άμεση στρατιωτική δράση είναι απρόβλεπτη και επικίνδυνη, η υπόνοια ή χρήση της ως εκφοβιστικού μέσου μπορεί να σύρει την αδύναμη πλευρά στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Η απειλή βέβαια πρέπει να είναι αξιόπιστη και να συνοδεύεται από ισχυρή πολιτική βούληση, ειδάλλως γίνεται κενό γράμμα και το κράτος χάνει την αξιοπιστία του.

Υπό την προοπτική όμως των δυσκολιών του πολέμου ή, ακόμα χειρότερα, ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, ο Schelling προειδοποιεί πως ουσιαστικές λύσεις δίνει κυρίως ο συμβιβασμός. Ο αντίπαλος, επισημαίνει, δεν πρέπει να οδηγείται στην απελπισία, σε ένα παίγνιο δηλαδή μηδενικού αθροίσματος, όπου ο νικητής παίρνει τα πάντα και ο ηττημένος εκμηδενίζεται. Τα εθνικά συμφέροντα δεν πρέπει να είναι διαμετρικώς αντίθετα με αυτά του αντιπάλου, ώστε να υπάρχει το «παράθυρο» συναινέσεως και μέσης λύσεως.

Το ηθικό κομμάτι απουσιάζει στις αναλύσεις του. Φαινομενικά ο διεθνολόγος μελετά την εξωτερική πολιτική και τις εφαρμογές της αφήνοντας το αξιακό υπόβαθρο ασχολίαστο. Στην πραγματικότητα όμως παραμένει και εκείνος δέσμιος του ηθικού και πολιτικού πολιτισμού της χώρας του ή του ιδίου. Στο έργο του Schelling διαφαίνονται έννοιες όπως η ισορροπία, η ειρήνη και η ασφάλεια. Όλα αυτά δεν είναι νόμοι της φύσεως, αλλά αξίες που επιθυμούν οι άνθρωποι. Κάποιος μπορεί να είναι επαναστάτης και να επιδιώκει την μέγιστη δυνατή σύγκρουση για την επίτευξη των οραμάτων του. Άλλος μπορεί να επιθυμεί την ατομική του ανέλιξη αδιαφορώντας για το πολιτικό γίγνεσθαι. Για να δώσουμε ένα ακραίο παράδειγμα: ακόμη και η προσπάθεια αποτροπής του πυρηνικού ολέθρου, που στηρίζεται στην θεμελιώδη ανθρώπινο αυτοσυντή-

ρηση αποτελεί μία ηθική αξία στην οποία για να καταλήξουμε χρειάζεται κάποιος φιλοσοφικός στοχασμός. Όταν κάποιος δηλώνει αδιάφορος για τις αξίες ενώ ομιλεί και σχεδιάζει περί πολιτικής, αυτό που αλήθεια κάνει είναι να καταφάσκει στο κατεστημένο τόσο απόλυτα, που να θεωρεί τις ιδέες στις οποίες στηρίζεται αυτονόητες. Στην περίπτωση του Schelling, αυτές ήταν το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ και η άμυνα του φιλελευθέρου κόσμου απέναντι στον σοσιαλιστικό.

Η στρατηγική σκέψη του Schelling αποτελεί το πρώτο μόνο βήμα του Ρεαλισμού στην θετικιστική οδό. Μετέπειτα διεθνολόγοι θα προχωρήσουν περισσότερο, δίνοντας τόση μεγάλη έμφαση στις διεθνείς δομές και συστήματα και το αναπόφευκτο της δράσεως των Μεγάλων Δυνάμεων, που ακόμη και ο παράγων «ηγέτης» εξαφανίζεται.

ΠΡΩΤΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ : [GEOPOLITICS AND DAILY NEWS 21-10-2019](#)

Πηγή : www.antibaro.gr/article